

УДК 330.014

ПРОБЛЕМА ОЦІНЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ: ПРИЧИНИ ТА ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ

Оксана Яворська

Київський національний лінгвістичний університет, Київ, Україна

Резюме. Здійснено огляд інтелектуального капіталу підприємства як сучасного поняття, яке є невід'ємною складовою загального капіталу організації, потребує заходів із примноження та якісного відтворення. Інтелектуальний капітал підприємства відноситься до нематеріальних ресурсів. Нематеріальні активи підприємства, що являє собою найвищу організаційну цінність, не завжди відновлюються в бухгалтерській звітності. Не зважаючи на значну кількість запропонованих методів візуалізації інтелектуального капіталу організації, проблема розроблення новітніх підходів із оцінювання та форм звітності щодо інтелектуального капіталу та нематеріальних ресурсів підприємства визнається значущою для зацікавлених сторін. Таким чином, сучасні моделі оцінювання та рамки виміру інтелектуального капіталу підприємства, через особливості самих нематеріальних активів суб'єктів господарської діяльності, вирішують і проблему матеріалізації самого капіталу та його елементів. Жодні із запропонованих дослідниками та фахівцями моделі та процедури із оцінювання нематеріальних активів підприємства не можна вважати ідеальними. Який саме метод буде найдоцільніший, визначатиме конкретний випадок, причому значної ваги при цьому набудатиме саме спосіб вирішення питання підбору даних та інформації щодо інтелектуального капіталу підприємства, його нематеріальних активів. Дослідження надає результати порівняльного аналізу праць українських та зарубіжних учених, економістів та експертів з управління знаннями в організаціях. У дослідженні використано принципи системного підходу, економічного аналізу, логічного та комплексного підходів до оцінювання економічних явищ та процесів. Також застосовано загальні та спеціальні наукові методи (історичний, логічний та абстрактний; метод аналізу та синтезу). Отримані висновки, а також огляд підходів щодо оцінювання та виміру інтелектуального капіталу підприємства можуть бути використані при розробленні організаційних методів та удосконалення політики управління людськими ресурсами організації.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, нематеріальні активи, моделі оцінювання інтелектуального капіталу підприємства.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.03.068

Отримано 12.04.2020

UDC 330.014

THE PROBLEM OF INTELLECTUAL CAPITAL VALUATION: REASONS AND APPROACHES TO THE SOLUTION

Oksana Yavorska

Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine

Summary. «Intellectual capital» is considered in this paper as a modern concept being an integral part of the business entities general capital requiring constant accumulation and qualitative reproduction. Intellectual capital of the enterprises is referred to the intangible resources. Intangible assets of the enterprise representing the highest organizational value are not always recorder in accounting statements. Despite of numerous methods of the enterprise intellectual capital visualization the problem of the development of new approaches to the estimation and ,statement form concerning enterprise intellectual capital and intangible resources is considered to be significant for interested parties. Thus, modern valuation models and intellectual capital measurement framework

solve the problem of materialization of the capital itself and its elements due to the peculiarities of the business entities intangible assets. None of the proposed models and procedures for enterprise intangible assets valuation is considered to be ideal; the most appropriate method is determined by specific case, with considerable attention paid to the method of problem solution concerning selection of data and information about enterprise intellectual capital and its intangible assets. The results of comparative analysis of the investigations of Ukrainian and foreign scientist, economists and experts in enterprise knowledge management are given in this paper. The principles of systems approach, economic analysis, logical and comprehensive approach to the assessment of economic phenomena and processes are used in this investigation. General and special scientific methods (historical, logical and abstract methods, method of analysis and synthesis) are used as well. The conclusions reached and the review of approaches concerning enterprise intellectual capital valuation and measurement can be used for the development of organizational methods and improvement of human resources management policy.

Key words: *intellectual capital, intangible assets, models of enterprise intellectual capital valuation.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.03.068

Received 12.04.2020

Постановка проблеми. Нині підприємства конкурують між собою за інтелектуальними активами, знаннями сучасної економіки, ступенем інноваційності, швидшим пошуком та реалізацією кращих продуктів та послуг, які все більше визначаються інтелектуальним капіталом. На відміну від інших економічних ресурсів, інтелектуальний капітал підприємства має складну структуру. Переважна більшість економістів виокремлює такі основні його складові: людський, структурний та реляційний капітали, розглядаючи останні в різних варіаціях [1–7].

Розвиток та примноження інтелектуального капіталу підприємствами формує такі цінності для організацій, які не завжди можуть бути представлені в традиційному балансі суб'єкта підприємницької діяльності [4, 6, 8, 9]. Таким чином, визнання важливості інтелектуальних ресурсів підприємства та необхідності управління процесом примноження нематеріальних активів організацій ставить питання необхідності оцінювання інтелектуального капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники визначають, що серед двох хвиль, які мали місце з кінця 80-х років ХХ століття і дотепер, у розвитку концепції інтелектуального капіталу підприємства одна була пов'язана з проблемою оцінювання та визначення рамок виміру нематеріальних активів організацій [10, 11]. Одні дослідники поняття нематеріальних активів розглядають як взаємозамінне до поняття інтелектуального капіталу, інші вчені означені терміни синонімами не вважають. Ми нематеріальні активи розглядаємо як активи, засновані на знаннях та інтелектуальному капіталі. Терміни «нематеріальні активи підприємства» та «інтелектуальний капітал підприємства» є взаємозамінними, оскільки належать до нематеріальних або так званих невідчутних ресурсів організації та характеризуються тим, що в сучасній економіці дорого вартують, ними важко керувати та примножувати їх.

Аналіз літературного огляду засвідчує, що існує кілька теоретичних підходів до оцінювання та рамок виміру інтелектуального капіталу підприємства, які незалежно розвивалися у вітчизняній та зарубіжній наукових спільнотах, а також серед економістів-практиків і були тісно пов'язані з питаннями функціонування та рентабельності підприємства [12; 13].

Згідно з аналітичною розвідкою Дж. Думаї результати досліджень з проблеми оцінювання та звітності нематеріальних ресурсів, які були наведені в «Журналі інтелектуального капіталу» («Journal of Intellectual Capital») з 2000 до 2013 роки (і складала близько 10% від загальної кількості всіх публікацій за означений період), видаються доволі суперечливі, а також методології, якими керувалися дослідники, були далекі від узгодження, що становило проблему їх співставлення або ж навіть неможливим. Окрім того, більшість досліджень використовували щорічні звіти як

джерело знань, що не узгоджувалося з метою самих робіт, посилюючи сумніви щодо правдивості та актуальності сучасних досліджень інтелектуального капіталу [12, 14, 15].

Мета статті полягає у вивченні шляхом тематичного дослідження причин проблеми оцінювання інтелектуального капіталу підприємства та визначення основних сучасних підходів у їх вирішенні.

Постановка завдання. Доцільним вважаємо визначити вимоги щодо оцінювання та рамок виміру інтелектуального капіталу підприємства. Проаналізувати динаміку розвитку методів та моделей оцінювання нематеріального капіталу підприємства, їх сутність та значення в стратегічному управлінні та вартісному оцінюванні підприємства, а також спираючися на концепцію інтелектуального капіталу підприємства в складній системі нематеріальних активів організації окреслити основні підходи виміру інтелектуального капіталу підприємства.

Виклад основного матеріалу. Як слушно зазначив Ян Мюрітсен: «вимір інтелектуального капіталу дивно неможливий та корисний одночасно» [16]. Згідно з Р. В. Вейнк [17] об'єктивне оцінювання нематеріальних активів підприємства не є простим, оскільки утруднена процедура їх виділення та концептуалізація визначення. Доволі часто нематеріальні активи надходять з різних джерел та можуть набувати різної форми, що відповідно складає проблему застосування таких в усталених традиційних бухгалтерських звітах, ідентифікації та оцінюванні. Деякі науковці стверджують, що нематеріальні активи являють собою «постійну проблему для бухгалтерів». Тому деякі з них свою увагу від окремих елементів (бренд, патенти, людські ресурси тощо) звернули до системи нематеріальних активів під назвою «інтелектуальний капітал», що спричинило вплив на практику оцінювання даних ресурсів [18].

Хронологія появи нових методів, підходів та процедур з проблеми оцінювання та виміру інтелектуального капіталу й нематеріальних ресурсів підприємства на початковому етапі розвитку концепції інтелектуального капіталу підприємства, засвідчує помітне збільшення кількості таких у публікаціях науковців та економістів з кінця

90-х років ХХ століття, досягнувши максимуму у 2002 році [19]. Доволі плідними виявилися 1997, 2000 та 2004 роки, оскільки саме в означені періоди щорічно з'являлося як мінімум чотири нових методологічних розробок (таблиця 1) [13; 19].

Таблиця 1. Методики та моделі вимірювання нематеріальних активів інтелектуального капіталу

Table 1. Methods and models for intangible assets/intellectual capital measurement

Рік	Назви методів та методик
1970-ті	HRCA 1, «Tobin's Q»
1988	HRCA 2
1989	The Invisible Balance Sheet
1990	HR Statement
1992	BSC
1994	Skandia Navigator, Intangible Asset Monitor
1995	Holistic Accounts
1996	Technology Broker, Citation-Weighted Patens
1997	VIC, EVA, VAIC, IC-Index, ROIC
1998	IVM, AFTF, IAMV
1999	Knowledge Capital Earnings
2000	VCI, The Value Explorer, Intellectual Asset Valuation, TVC, FCFF&WACC
2001	EFQM, Intangible assets statement, Knowledge Audit Cycle
2002	Intellectus model, FiMIAM, IC Rating, Value Chain Scoreboard
2003	Public sector IC, Danish guidelines, IC-dVAL, Metodo Hoss

2004	IAbM, SICAP, National Intellectual Capital Index, Business IQ, Holistic Value Approach» – HVA, Модель комплексного оцінювання інтелектуального капіталу підприємства (Бендиков М. А., Джамай Е. В.), Модель оцінювання інтелектуального капіталу на основі системи якісних індексів (Чен Дж., Зу Ж.)
2005	Паспорт інтелектуального капіталу (Лім Л., Даллімор П.)
2007	Dynamic monetary model

Примітка: складено автором за [6; 19].

У зарубіжних колах даному питанню приділялося багато уваги. Відповідно економісти та експерти пропонували як свої власні методологічні підходи, так і об'єднувалися в проблемні групи (розроблення методів IC-Index, Skandia, CIV, EVA, IC-dVAL, VAIC, TVC та інших). Методи мали на меті допомогти у виявленні інтелектуального капіталу підприємства, їх потенційних можливостей для розвитку стратегічного продукту та оцінювання можливого комерційного прибутку; виміряти такі основні аспекти формування цінностей як зростання, інновації, ефективність та зменшення ризиків (або досягнення стабільності); покращити звітність по інвестиціям у нематеріальні активи та інновації (наприклад, метод Value Chain Scoreboard). Окремі моделі сприяли інформуванню про робоче середовище організації, роботу менеджерів, стан клієнтської бази. У методичних рекомендаціях (наприклад, Danish guidelines та інші) прагнули надати допомогу та скеровували до того, як організації мають повідомляти публічно про свої нематеріальні активи. Впровадження методу IAMV з метою оцінювання реальної та ринкової вартості підприємства мало візуалізувати вектори стійкої конкурентної переваги, а метод IC-Dval – напрями розвитку таких переваг. Модель управління якістю Європейського фонду (EFQM) ставила на меті виявлення, вимірювання та управління матеріальними ресурсами. Метод IC-Index цікавий у плані представленої розробки системної візуалізації та вимірювання інтелектуального капіталу. Значні дослідження були проведені у напрямі вартісного оцінювання патентів, інновацій та різних форм інтелектуальної власності, а також значення організаційної культури в роботі підприємства.

Метод Б. Леві (Knowledge Capital Earning) мав на меті визначити роль окремих складових інтелектуального капіталу (зокрема організаційного), рівно як і нематеріальних активів підприємства, а також виявити переоцінювання або ж недооцінювання капіталів компанії [19].

Л. Едвінсон вважав за доцільне розглядати й досліджувати нематеріальні активи та інтелектуальний капітал підприємства системно [19]. На думку К. А. Андрющенко, найефективніший метод оцінювання ІК передбачає використання збалансованої системи показників з 4 груп: показники клієнтської складової, фінансові показники, показники навчання й розвитку персоналу та показники внутрішніх бізнес-процесів [20].

Загалом згідно з аналізом Дж. Думаї К.-Е. Свейбі ідентифікує в зарубіжній літературі 34 різних рамок для вимірювання та звітності інтелектуального капіталу, більшість з яких пропонують методи вирішення проблеми ідентифікації компонентів нематеріальних активів. Проте, як зазначає дослідник, окрім концепції невідчутності запропоновані способи вимірювання компонентів інтелектуального капіталу «не досягли консенсусу серед спеціалістів-практиків та дослідників» [9]. Основну причину цього автор вбачає у відсутності згоди серед учених та практиків щодо правильного способу представлення компонентів інтелектуального капіталу, що навіть викликає у Дж. Думаї сумніви стосовно користі цих структурних вибудов. Між тим, такий висновок засвідчує про високий ступінь самокритичності науковців та економістів, які працюють у сфері вивчення інтелектуального капіталу підприємства, а також те, що скептицизм стає поштовхом для подальшого удосконалення та розвитку самої концепції інтелектуальних ресурсів.

На нашу думку, наробки з даної проблеми дозволили краще зрозуміти динаміку формування нематеріальних активів підприємства, а також наблизили нас до розуміння того, як краще вибудовувати та примножувати інтелектуальний капітал підприємства. Цей досвід став неоціненним надбанням в умовах сучасної smart-економіки. Нині згідно з рекомендаціями GIPID («Керівництво з розкриття інформації у сфері інтелектуальної власності») влада Японії описує та досліджує роль комунікації на ринку капіталів та можливостей управлінського контролю в даній сфері (публікуються звіти з інтелектуального капіталу підприємств, або ж інформація про нематеріальні активи подається у додатках до традиційних річних звітів). Також у Європі проводилися порівняльні аналізи згідно з розробкою MERITUM.

Серед основних критеріїв, які віднаходимо в публікаціях дослідників з питання оцінювання інтелектуального капіталу та його елементів, що є вагомими для стратегічного управління підприємствами й бізнесом, стосовно яких виявлені певні кореляційні залежності в результаті примноження нематеріальних активів організації, слід вказати такі:

- креація доданої вартості;
- виробнича ефективність;
- конкурентоздатність;
- стабільність у бізнес-середовищі;
- успішний менеджмент;
- маркетинг товарів та послуг;
- системне бачення;
- досягнення стратегічної мети;
- інвестиційні рішення;
- знансєвий капітал, рівень освіти та кваліфікації персоналу;
- управління знаннями;
- підвищення корпоративної культури;
- подолання інформаційної асиметрії;
- адаптація до бізнес-середовища.

Питання внеску інтелектуального капіталу підприємства в процес креації його вартості став центральним для динамічного підходу з вивчення нематеріальних активів. Увага також приділялася проблемам трансформації інтелектуального капіталу, який ототожнювався з запасом, а відтак намагалися розглядати його як будь-який інший резерв, що має бути вимірний та оцінений. Чимало праць було присвячено виявленню причинно-наслідкових відношень між інтелектуальним капіталом підприємства та комерційними результатами [3, 7, 13, 16, 21, 22]. Нині утверджується думка, що вимір та оцінювання нематеріальних активів підприємства шляхом простої різниці між ринковою та балансовою вартістю не можна вважати повною та задовільною.

Безумовно, оцінювання окремих нематеріальних активів сьогодні успішно провадиться згідно з національними та міжнародними принципами бухгалтерського обліку, а також у добре відомих моделях оцінювання інтелектуального капіталу підприємства. Проте загальне оцінювання самого інтелектуального капіталу підприємства залишається проблематичним і досі, з огляду на природу самого капіталу, відсутності «глибоких досліджень, які б виявилися корисними для розуміння концепції, методів та інструментів інтелектуального капіталу організацій» [16, 23, 24].

Проблематика теоретико-методологічних засад оцінювання величини інтелектуального капіталу підприємства також набула широкого відображення в працях вітчизняних фахівців [4; 25; 26]. Оцінювання фундаментальної вартості інтелектуальної власності оперує такими характеристиками, як унікальність об'єктів інтелектуальної

власності, їх легальний статус, масштаб упровадження та об'єм продукції, що виробляється, а також розмір згенерованого грошового потоку, термін дієвості. Когденко В. Г. розглядає показники формування фундаментальної вартості, зокрема абсолютної та відносної, найважливішим підсумком, який відображає ефективність ІК і всього нематеріального капіталу. Аналіз ІК являє собою сукупність ідентифікованих та неідентифікованих нематеріальних активів, які є результатом генерування знань, формування навичок, набуття досвіду та конвертації їх в активи підприємства [27]. Топільницька Я. О. визначає такі критерії оптимального вибору та практичного використання методів оцінювання інтелектуального капіталу: методика має відображати всі часові та просторові характеристики діяльності суб'єктів господарювання й бути адаптованою до реального застосування на практиці. Має враховувати і давати характеристику всіх складових інтелектуального капіталу; характеризувати стан інтелектуального капіталу як у кількісному, так і в якісному вимірі. У ній мають бути враховані показники, які здатні виявити існування синергії. Цінність інтелектуального капіталу має визначатися в межах конкретної стратегії розвитку фірми [28].

Як зазначає Торба О. В., «на патенти, ліцензії, товарні знаки тощо суб'єкт господарювання має права володіння, ... на знання, уміння, кваліфікацію своїх співробітників та інше такі права відсутні. Між тим, ці складові інтелектуального капіталу беруть активну участь як у створенні цінностей для формування фінансових результатів, так і вартості підприємства в цілому» [29].

Після визначення вартості інтелектуального капіталу підприємств постає можливість аналітичного розподілу значення, отриманого між його складовими (людський, структурний та клієнтський капіталами) й отримання для кожного з них певного вірогідного значення вартості [30]. У складі інтелектуального капіталу підприємства також виділяються окремими об'єктами обліку соціальний та комунікативний капітали [31].

Таким чином, дослідники вбачають вирішення питання шляхом цілісного оцінювання інтелектуального капіталу з подальшим аналітичним поділом отриманого значення на людський, структурний та ринковий капітали. Для оцінювання інтелектуального капіталу пропонується спочатку отримати кількісне оцінювання потенціалу підприємства – сукупного показника всіх ресурсів та можливостей організації, причому, саме потенціал підприємств формує ринкову вартість підприємства, яку принципово можна визначати безпосередньо ринковим шляхом або аналітично [20, 30]. Легенчук С. Ф. зазначає, що ІК доцільно розглядати як інтелектуальні активи, здатні забезпечити підприємству конкурентні переваги на ринку та узгоджуються з його стратегією [32].

Згідно з проведеним аналізом запропонованих методів, моделей та рамок виміру, інструментів оцінювання інтелектуального капіталу підприємства, а також критеріїв оптимального вибору та практичного їх використання, можна згрупувати або провести межу за такими підходами:

- цілісний (оцінюється весь інтелектуальний капітал підприємства) та аналітичний (оцінювання специфічних компонентів інтелектуального капіталу підприємства);
 - статичний та динамічний;
 - системний та редукаціоністський;
 - кількісного та якісного обрахунку;
 - універсальний формат представлення результатів оцінювання інтелектуального капіталу організації (або ж стандартизований для всіх підприємств принаймі однієї галузі) та нестандартизований (потреба в розробленні такого для кожного окремого підприємства);

- базуються на теорії складності, синергічності та лінійної залежності;
- вимірюваності (можливість візуалізації, застосування статистичного опрацювання отриманих даних, переведення в доларовий еквівалент тощо) та неможливості представлення в традиційних бухгалтерських звітах; або ж комбінація цих підходів до різних компонентів інтелектуального капіталу підприємства;
- виступає інструментом для внутрішніх (управлінських) та зовнішніх (розкриття інформації про інтелектуальний капітал для клієнтів, стейкхолдерів та «стейксікерів» – stakeholders) цілей.

«Stakeseekers» – термін запропонований Дж. Думай для соціогруп, які намагаються розкрити приватну корпоративну інформацію й ставлять питання з соціальної, екологічної, управлінської проблематики до підприємств і при цьому не виступають інвесторами та не мають прямого впливу на компанії. Це поняття з'явилося в процесі розроблення австралійським ученим концепції ненавмисного розкриття інформації («involuntary intellectual capital disclosure (ICD)») та дослідження нових можливостей з питання того, як організації зазнають впливу від інформації, отриманої не лише від зацікавлених сторін, але й stakeseekers, які знаходяться за межами можливого контролю щодо цих корпорацій та фірм (John Dumay, James Guthrie, (2017) "In).

Висновки. Сучасні моделі оцінювання та рамки вимірювання інтелектуального капіталу підприємства через особливості самих нематеріальних активів вирішують і проблему матеріалізації самого капіталу та його елементів, яка схожа на спробу зробити невідчутне відчутним. Жодні з запропонованих дослідниками та фахівцями моделі та процедури з оцінювання нематеріальних активів підприємства не можна вважати ідеальними. Який саме метод буде найдоцільніший, визначатиме конкретний випадок, причому значної ваги при цьому набуватиме саме спосіб вирішення питання підбору даних та інформації щодо інтелектуального капіталу підприємства. Окрім того, численні моделі оцінювання нематеріальних активів підприємства, відмінні між собою в підходах, які були застосовані науковцями, економістами та аналітиками для вирішення даного питання, що знайшло відображення в багатстві гіпотез, формул, значенні об'єктів вивчення, актуальності, достовірності, об'єктивності, послідовності, можливостях співставлення, цінностях та нормативних якостях, які є необхідними для обліку.

Conclusions. Modern valuation models and intellectual capital measurement framework solve the problem of materialization of the capital itself and its elements which is similar to the attempt of making indistinguishable distinguishable. None of the proposed by the researches models and procedures for enterprise intangible assets valuation is considered to be ideal; the most appropriate method is determined by specific case, with considerable attention payed to the method of problem solution concerning selection of data and information about enterprise intellectual capital. In addition, numerous models of valuation of enterprise intangible assets differ in approaches used by scientists, economists and analysts in order to solve this problem, and it is reflected in variety of hypotheses, formulas, investigated objects value, relevance, reliability, objectivity, consistency, comparability, values and normative qualities required for accounting.

Список використаної літератури

1. Андриссен Д., Тиссен Р. Невесомое богатство. Определите стоимость вашей компании в экономике нематериальных активов. Москва: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2004. 304 с.
2. Брукинг А. Интеллектуальная собственность. Санкт-Петербург: Питер, 2001. 288 с.
3. Каплан Р. С., Нортон Д. П. Стратегические карты. Трансформация нематериальных активов в материальные результаты. Москва: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2007. 512 с.

4. Кендюхов О. В. Ефективне управління інтелектуальним капіталом: монографія. Донецьк: ДонУЕП, 2008. 363 с.
5. Руус Й., Пайк С., Фернстем Л. Интеллектуальный капитал: практика управления. Санкт-Петербург: Высшая школа менеджмента, 2010. 436 с.
6. Собко О. М. Интеллектуальный капитал підприємства: концептуалізація-функціонування-розвиток: монографія. Тернопіль: Крок, 2014. 360 с.
7. Edvinsson L., Malone M. S. Intellectual Capital. Harper Business. New York, 1997.
8. Стюарт Т. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организации. Новая постиндустриальная волна на Западе. Москва: Academia, 1999. С. 372–400 с.
9. Dumay J. C. Intellectual capital measurement: a critical approach. *Journal of Intellectual Capital*. 2009. № 2 (10). P. 190–210. <https://doi.org/10.1108/14691930910952614>.
10. Dumay J., Cuganes S. Making sense of intellectual capital complexity: measuring through narrative. *Journal of Human Resource Costing & Accounting*. 2011. № 1 (15). P. 24–49. <https://doi.org/10.1108/14013381111125305>.
11. Mouritsen J., Larsen H. T. The 2nd wave of knowledge management: the management control of knowledge resources through intellectual capital information. *Management Accounting Research*. 2005. № 3 (16). P. 371–394. <https://doi.org/10.1016/j.mar.2005.06.006>
12. Dumay J., Guthrie J. Involuntary disclosure of intellectual capital: is it relevant? *Journal of Intellectual Capital*. 2017. № 1 (18). P. 29–44. URL: <https://doi.org/10.1108/JIC-10-2016-0102>.
13. Sveiby K.-E. Methods for measuring intangible assets. URL: <http://www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.htm>.
14. Dumay J. 15 years of the journal of intellectual capital and counting: a manifesto for transformational IC research. *Journal of Intellectual Capital*. 2014. № 1 (15). P. 2–37. <https://doi.org/10.1108/JIC-09-2013-0098>
15. Dumay J., Cai L. A review and critique of content analysis as a methodology for inquiring into IC disclosure. *Journal of Intellectual Capital*. 2014. № 2 (15). P. 264–290. <https://doi.org/10.1108/JIC-01-2014-0010>
16. Mouritsen J. Classification, measurement and the ontology of intellectual capital entities. *Journal of Human Resource Costing & Accounting*. 2009. № 2 (13). P. 154–162. URL: <https://doi.org/10.1108/14013380910968665>
17. Wernke R. Identificação de potenciais geradores de intangíveis. Tese (Doutorado) – Universidade Federal de Santa Catarina, Centro Tecnológico. Programa de Pós-Graduação em Engenharia de Produção. Florianópolis-SC. 2002. URL: <https://repositorio.ufsc.br/bitstream/handle/123456789/84208/189150.pdf?sequence=1>. <https://doi.org/10.1108/14691931111154698>
18. Giuliani M., Marasca S. Construction and valuation of intellectual capital: a case study. *Journal of Intellectual Capital*. 2011. № 3 (12). P. 377–391. <https://doi.org/10.1108/JIC-12-2016-0138>
19. Osinski M., Selig P. M., Matos F., Roman D. J. Methods of evaluation of intangible assets and intellectual capital. *Journal of Intellectual Capital*. 2017. URL: <https://doi.org/10.1108/JIC-12-2016-0138>.
20. Андрищенко К. А. Интеллектуальный капитал підприємства: сучасні тенденції оцінювання та управління. *Національний Вісник Національної Академії статистики*. 2015. № 2. С. 53–60. <https://doi.org/10.1108/14691930110380491>
21. Cuganesan S. Intellectual capital-in-action and value creation. A case study of knowledge transformation in an innovation process. *Journal of Intellectual Capital*. 2005. № 3 (6). P. 357–373. <https://doi.org/10.1108/14691930510611102>
22. Marr B., Schiuma G., Neely A. The dynamics of value creation: mapping your intellectual performance drivers. *Journal of Intellectual Capital*. 2004. № 2 (5). P. 224–229. <https://doi.org/10.1108/14691930410533722>
23. Guthrie J., Petty R., Johanson U. Sunrise in the knowledge economy: managing, measuring, and reporting intellectual capital. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 2001. № 4 (14). P. 365–384. <https://doi.org/10.1108/EUM000000005869>
24. Kaufmann L., Schneider Y. Intangibles: a synthesis of current research. *Journal of Intellectual Capital*. 2004. № 3 (5). P. 366–388. <https://doi.org/10.1108/14691930410550354>
25. Чухно А. Интеллектуальный капитал: сутність, форми і закономірності розвитку. *Економіка України*. 2002. № 11. С. 48–55.
26. Стрижак О. О. Интеллектуальный капитал як категорія постіндустріального суспільства: основні підходи до визначення суті та змісту. *Проблеми науки*. 2004. № 3. С. 28–35.
27. Когденко В. Г. Анализ интегрированной отчетности: интеллектуальный капитал. *Экономический анализ: теория и практика*. 2016. № 10. С. 53–67.

28. Топільницька Я. О. Інтелектуальний капітал: суть та методика вимірювання. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2013. № 2 (71). С. 25–28.
29. Торба О. В. Інтелектуальний капітал як об'єкт бухгалтерського обліку: визначення та методика оцінки. Інтернаука. 2017. № 2 (2). С. 62–67.
30. Александров И. Н. Оценка человеческого капитала через оценку потенциала организации. Политематический сетевой электронный научный журнал Кубанского государственного аграрного университета. 2016. № 120. С. 200–208.
31. Осадча О. О. Інтелектуальний капітал як об'єкт генерування доходу фінансово-господарської діяльності. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка. 2016. № 1. С. 55–59.
32. Легенчук С. Ф. Бухгалтерський облік інтелектуального капіталу в умовах застосування спеціалізованих систем управління інтелектуальним капіталом. Міжнародний збірник наукових праць. 2018. № 1 (4). С. 167–173.

References

1. Andriessen D., Tissen R. Nevesomoe bogatstvo. Opredelite stoimost vashey kompanii v ekonomike nematerialnykh aktivov. Weightless Wealth. Find your real value in a future of intangible asset. Moscow: ZAO "Olimp-business", 2004. 304 p. [In Russian].
2. Brooking A. Intellektualnaya sobstvennost. Intellectual Property. St. Petersburg: Peter, 2001. 288 p. [In Russian].
3. Kaplan R. S., Norton D. P. Strategicheskie kartyi. Transformatsiya nematerialnykh aktivov v materialnyie rezultaty. Strategy maps. Converting intangible assets into tangible outcomes. Moscow: ZAO "Olimp-business", 2007. 512 p. [In Russian].
4. Kendyukhov O. V. Efektivne Upravlinnya Intellektual'nym Kapitalom. Efficient Management of Intellectual Capital. Donetsk: DonUEP, 2008. 363 p. [In Ukrainian].
5. Roos G., Pike S., Fernström L. Intellektualnyy kapital: praktika upravleniya. Managing Intellectual Capital in Practice. St. Petersburg: Vysshaya shkola menedzhmenta, 2010. 436 p. [In Russian].
6. Sobko O. M. Intellektualnyi kapital pidpriemstva: kontseptualizatsiia – funktsionuvannia-rozvytok. Intellectual capital at enterprise: concept-functioning-development. Ternopil: Krok, 2014. 360 p. [In Ukrainian].
7. Edvinsson L., Malone M. S. Intellectual Capital. Harper Business. New York, 1997.
8. Stewart T. A. Intellektualnyy kapital. Novyyi istochnik bogatstva organizatsii. Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations. Moscow: Academia, 1999. P. 372–400. [In Russian].
9. Dumay J. C. Intellectual capital measurement: a critical approach. Journal of Intellectual Capital. 2009. № 2 (10). P. 190–210. <https://doi.org/10.1108/14691930910952614>.
10. Dumay J., Cuganes S. Making sense of intellectual capital complexity: measuring through narrative. Journal of Human Resource Costing & Accounting. 2011. № 1 (15). P. 24–49. <https://doi.org/10.1108/14013381111125305>.
11. Mouritsen J., Larsen H. T. The 2nd wave of knowledge management: the management control of knowledge resources through intellectual capital information. Management Accounting Research. 2005. No. 3 (16). P. 371–394. <https://doi.org/10.1016/j.mar.2005.06.006>
12. Dumay J., Guthrie J. Involuntary disclosure of intellectual capital: is it relevant? Journal of Intellectual Capital. 2017. № 1 (18). P. 29–44. URL: <https://doi.org/10.1108/JIC-10-2016-0102>.
13. Sveiby K.-E. Methods for measuring intangible assets. URL: <http://www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.htm>.
14. Dumay J. 15 years of the journal of intellectual capital and counting: a manifesto for transformational IC research. Journal of Intellectual Capital. 2014. № 1 (15). P. 2–37. <https://doi.org/10.1108/JIC-09-2013-0098>
15. Dumay J., Cai L. A review and critique of content analysis as a methodology for inquiring into IC disclosure. Journal of Intellectual Capital. 2014. № 2 (15). P. 264–290. <https://doi.org/10.1108/JIC-01-2014-0010>
16. Mouritsen J. Classification, measurement and the ontology of intellectual capital entities. Journal of Human Resource Costing & Accounting. 2009. № 2 (13). P. 154–162. URL: <https://doi.org/10.1108/14013380910968665>
17. Giuliani M., Marasca S. Construction and valuation of intellectual capital: a case study. Journal of Intellectual Capital. 2011. № 3 (12). P. 377–391. <https://doi.org/10.1108/14691931111154698>.

18. Osinski M., Selig P. M., Matos F., Roman D. J. Methods of evaluation of intangible assets and intellectual capital. *Journal of Intellectual Capital*. 2017. URL: <https://doi.org/10.1108/JIC-12-2016-0138>.
19. Osinski M., Selig P. M., Matos F., Roman D. J. Methods of evaluation of intangible assets and intellectual capital. *Journal of Intellectual Capital*. 2017. URL: <https://doi.org/10.1108/JIC-12-2016-0138>.
20. Andryuschenko K. A. Intellectual capital of an enterprise: current tendencies in evaluation and management. *Intellectual capital of the enterprise: current trends in valuation and management. Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics. Accounting and Audit*. 2015. No. 2. P. 53–60. <https://doi.org/10.1108/14691930110380491>
21. Cuganesan S. Intellectual capital-in-action and value creation. A case study of knowledge transformation in an innovation process. *Journal of Intellectual Capital*. 2005. № 3 (6). P. 357–373. <https://doi.org/10.1108/14691930510611102>
22. Marr B., Schiuma G., Neely A. The dynamics of value creation: mapping your intellectual performance drivers. *Journal of Intellectual Capital*. 2004. № 2 (5). P. 224–229. <https://doi.org/10.1108/14691930410533722>
23. Guthrie J., Petty R., Johanson U. Sunrise in the knowledge economy: managing, measuring, and reporting intellectual capital. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 2001. № 4 (14). P. 365–384. <https://doi.org/10.1108/EUM0000000005869>
24. Kaufmann L., Schneider Y. Intangibles: a synthesis of current research. *Journal of Intellectual Capital*. 2004. № 3 (5). P. 366–388. <https://doi.org/10.1108/14691930410550354>
25. Chukhno A. Intelektual'nyi kapital: sutnist', formy i zakonornosti rozvytku. *Intellectual capital: essence, forms, and regularities of its development. Ekonomika Ukrainy*. 2002. No. 11. P. 48–55.
26. Stryzhak O. O. Intelektual'nyi kapital yak kategoriya postindustrial'nogo suspil'stva: osnovni pidkhody do vyznachennya suti ta zmistu. *Intellectual capital as a category of the postindustrial society: main approaches to the determination of its essence and content. Problemy Nauky*. 2004. No. 3. P. 28–35.
27. Kogdenko V. G. Analysis of integrated reporting: intellectual capital. *Economic Analysis: Theory and Practice*. 2016. No. 10. P. 53–67. URL: <http://www.fin-izdat.ru/journal/analiz/> 61.
28. Topilnytska Y. Intellectual capital: the essence and methods of measurement. *Intellectual capital: the essence and method of measurement. Derzhava ta regionu*. 2013. No. 2 (71). P. 25–28.
29. Torba O. V. Intellectual capital in accounting: definition and assessment methodology. *Intellectual capital as an object of accounting: definition and methodology of valuation. Internauka*. 2017. No. 2 (2). P. 62–67.
30. Aleksandrov I. N. Ocenka chelovecheskogo kapitala cherez ocenku potenciala organizacii. *Assessment of human capital through assessment of the organization's potential. Politematicheskij setevoy jelektronnyj nauchnyj zhurnal Kubanskogo gosudarstvennogo agrarnogo universiteta*. 2016. No. 120. P. 200–208.
31. Osadcha O. O. Intelektualnyi kapital yak ob'ekt generuvannya dohodu finansovo gospodarskoi diyalnosti. *Intellectual capital as an object of generation of income of financial and economic activity. Naukovi zapysky nacionalnogo universytetu "Ostrozka akademiya". Seriya Ekonomika*. 2016. No. 1 (29). P. 55–59.
32. Legenchuk S. F. Buhgalterskyi oblik intelektualnogo kapitalu v umovah zastosuvannya specializovanyh system upravlinnya intelektualnum kapitalom. *Accounting of intellectual capital in the conditions of application of specialized systems of management of intellectual capital. International collection of scientific works. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prac*. 2018. No. 1 (4). P. 167–17.